

No klimata pārmaiņu izpratnes līdz rīcībai Vidzemē un Kurzemē

Ceļā uz neto nulles emisiju nozīmīga loma arī pašvaldībām

Neto nulles emisija pēdējos gados kļuvusi par svarīgu jēdzienu Latvijas un Eiropas Savienības klimata politikā. Ar to apzīmē stāvokli, kurā cilvēka darbības radītās siltumnīcefekta gāzu emisijas tiek būtiski samazinātas, bet atlikušais emisiju apjoms tiek līdzsvarots ar oglekļa piesaisti dabiskos vai tehnoloģiskos procesos, tādējādi neradot kopēju emisiju pieaugumu atmosfērā. Lai to sasniegtu, pašvaldības Latvijā realizē dažādus soļus – piemēram, samazina papīra apriti un veicina energoefektivitāti.

Jāstabilizē temperatūra

Neto nulles emisiju nozīme klimata temperatūras samazināšanā ir balstīta zinātniskā pārliecībā, ka temperatūra turpinās pieaugt tik ilgi, kamēr atmosfērā palielināsies siltumnīcefekta gāzu koncentrācija. Šādu cēloņsakarību savos ziņojumos uzsver arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskā klimata pārmaiņu padome (IPCC), norādot, ka globālās temperatūras stabilizēšana iespējama tikai tad, ja pasaules mērogā tiek sasniegtas neto nulles emisijas.

Tāpēc mērķis nav tikai samazināt emisiju pieauguma tempu, bet panākt, ka kopējais emisiju apjoms vairs nepalielinās. Latvijas un Eiropas Savienības (ES) politikas dokumentos neto nulles emisiju sasniegšana minēta kā priekšnoteikums klimata sistēmas stabilizēšanai un klimata pārmaiņu radīto risku mazināšanai ilgtermiņā.

IPCC ziņojumos minēts – lai sasniegtu neto nulles emisiju, svarīga ir pāreja uz atjaunīgiem enerģijas avotiem un elektroenerģijas sistēmu efektīvizācija, kā arī energoefektivitātes paaugstināšana ēkās, tostarp siltināšana un modernizētas apkures un ventilācijas sistēmas. Tāpat IPCC uzsver, ka digitalizācija un elektroniskie risinājumi var sekmēt enerģijas un resursu efektivitāti, tā palīdzot emisiju samazināšanā. Par labu nāktu arī materiālu un resursu taupīšana un enerģijas, transporta un pakalpojumu optimizācija, kā arī oglekļa piesaiste, ko var panākt, piemēram, ar mežu atjaunošanu.

Latvijā virzību uz neto nulles emisijām nosaka Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam, ko izstrādājusi un īsteno Klimata un enerģētikas ministrija. Šis dokuments nosaka valsts mērķus siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai, atjaunīgo energoresursu izmantošanas palielināšanai un energoefektivitātes uzlabošanai, vienlaikus iezīmējot Latvijas ilgtermiņa ceļu uz klimatneitralitāti līdz 2050. gadam. Plānā uzsvērts, ka emisiju samazināšana enerģētikā, transportā, ēku sektorā un lauksaimniecībā ir būtiska, lai mazinātu kopējo ietekmi uz klimatu. To var panākt, piemēram, ar transporta elektrifikāciju, sabiedriskā transporta attīstību, velosipēdu un gājēju infrastruktūras izbūvi, kompaktu pilsētu plānošanu un zaļo un zilo zonu paplašināšanu.

Latvijas klimata politika ir cieši saistīta ar ES kopējiem mērķiem. ES Klimata likums, ko pieņēmusi Eiropas Komisija (EK) un Eiropas Parlaments, juridiski nosaka pienākumu līdz 2050. gadam sasniegt klimatneitralitāti visā ES. Likumā noteikts arī starpposma mērķis līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu neto emisijas vismaz par 55% salīdzinājumā ar 1990. gadu.

Papildus klimata mērķu noteikšanai ES izstrādājusi praktiskus instrumentus to sasniegšanai. Viens no tiem ir Neto nulles emisiju industrijas akts, ko sagatavojusi EK. Šis akts paredz veicināt tīro un zema

oglekļa tehnoloģiju ražošanu ES, tostarp saules un vēja enerģijas iekārtas, baterijas, siltumsūkņus, ūdeņraža tehnoloģijas un oglekļa uztveršanas risinājumus. Tas norādīts EK skaidrojumā par Zaļā kursa industriālo plānu. Tāpat dokumentā noteikts mērķis līdz 2030. gadam panākt, ka vismaz 40% no šīm stratēģiskajām neto nulles tehnoloģijām tiek saražotas ES.

Liepājā seko digitālajam špikerim un ietaupa papīru

– *Mērķis ir pilnīgi visus Liepājas pašvaldības pakalpojumus sniegt elektroniski, tomēr ir iestādes, kas klientu apkalpošanā, visticamāk, nekad nevarēs atteikties no papīra, – pauž Liepājas domes IT pakalpojumu pārvaldības procesus vadītāja Linda ALKSNE. Klientam nevar pateikt, ka līgumu papīra formātā neslēgs, taču pašvaldības iestādēs gan nav nekādu atrunu, jo kāpēc lai katram darbiniekam nebūtu e-paraksta.*

Papīra aprites mazināšanu sāka ar pašvaldības Centrālo administrāciju. Pirms četriem gadiem īstenots Erasmus projekts, kurā apzināts, cik papīra tērē, kā arī digitalizēti procesi un notikušas mācības. 2025. gada mērķis bija ideju aiznest līdz pašvaldības iestādēm. – *Gājām, runājām par rīkiem, kas šobrīd ir pieejami, un parādījām, kā tos efektīvāk izmantot. Mācījām, kā ar e-pastiem strādāt elektroniskajā vidē, nevis tos izdrukāt un nolikt uz galda, kā ērti lietot kalendāru, e-parakstu, – stāsta L. Alksne.*

Liepāja ar savu ideju pieteicās konkursā Valsts kancelejas Inovācijas laboratorijā. Ieceri apstiprināja. Notika dizaina domāšanas darbnīcas, kurās radīja digitālo špikeri, kā nedrukāt dokumentus uz papīra. – *Pagājušajā gadā izmaksas par papīru esam samazinājuši par 30%. Manuprāt, tas ir superrezultāts, ņemot vērā, ka cenas visam tikai kāpj. Skaitot pakas, patēriņš samazinājies par 23%, – viņa atklāj.*

Uzvarētājs kampaņā ir Sociālais dienests. Lai arī daudzi klienti to apmeklē klātienē, dienests spējis samazināt papīra patēriņu gandrīz uz pusi. Tāpat var uzteikt Nekustamo īpašumu pārvaldi. – *Ieradumi, – L. Alksne nosauc galveno iemeslu, kāpēc atteikšanās no papīra ne visur notiek tik strauji. – Daudzi apgalvo, ka vieglāk ir izdrukāt un lasīt. Taču es gribētu uzsvērt, ka mēs neaiziedam drukāt. Mēs rosinām nedarīt dubultā. Ja dokuments ir elektroniski sagatavots, parakstīts un nosūtīts, tas nav jāizdrukā un jāieliek mapē, lai tur stāvētu, jo tam nav ne juridiska spēka, ne tas kādam vajadzīgs, – viņa norāda.*

Bija arī apstākļi, kurus nevarēja ietekmēt. Liepājas sabiedriskais transports pērn pilnībā pārgāja uz elektroniskajiem norēķiniem, taču cilvēki nāca klātienē pieteikties personalizēto e-kašu saņemšanai un aizpildīja iesniegumus uz papīra. – *Domājam par to, lai cilvēki, kuri ierodas, tomēr varētu iesniegumus aizpildīt elektroniski, – saka L. Alksne.*

Katru gadu pašvaldība aicina iedzīvotājus pieteikt e-pasta adresi, uz kuru sūtīt paziņojumus par nekustamā īpašuma nodokli. Iepriekš pārmaiņas notika kūtri, bet pērn jau bija apmēram par 1500 vairāk digitālo nekā papīra paziņojumu, kuru sūtīšana pa pastu ir ļoti dārga.

Ideju vēl ir daudz. – *Plānojam e-pakalpojumu portālā vairāk publicēt statistiku un datus, lai cilvēkiem būtu interesanti to apmeklēt un viņi redzētu – ā, ir vēl viens jauns pakalpojums! Turpināsim darbu ar pašvaldības iestādēm, digitalizēsīm iekšējos procesus. Nu jau ir brīdis, kad stingrāk*

Digitalizācijas virzība Liepājas pašvaldībā

- Četros gados papīra patēriņš samazinājies par 23%, papīra izmaksas samazinātas par 28%, tintes izmaksas – par 11%.
- 2025. gadā e-pakalpojumu portāla lietotāju skaits pieaudzis par 48%, izveidoti 35 jauni e-pakalpojumi, kopā pieejami 75.
- Pašvaldība pērn saņēmusi vairāk nekā 48 tūkstošus iesniegumu, kas ir par 40% vairāk nekā 2024. gadā.
- Mobilā lietotne *Liepājas pilsēta* sasniegusi 50 tūkstošus lietotāju (2024. gadā 14 345, bet 2023. gadā – 3210). Pērn saņemti 4311 ziņojumi jeb par divām trešdaļām vairāk nekā 2024. gadā.

Avots: Liepājas pašvaldība

pateikt, ka iekšējos dokumentus veidosim tikai elektroniski bez alternatīvas papīra, – viņa spriež.

Arī darbības digitālajā vidē prasa resursus, tomēr L. Alksne uzsver, ka jāskatās uz ieguvumiem. Runa nav tikai par izmaksām, bet to, ka cilvēkam nav jābrauc uz iestādi, nav jāpiesārņo gaiss ar transportu. – *Varam daudz ātrāk sniegt atbildi, varam operatīvāk nodot informāciju citai iestādei, samazinot pakalpojuma apstrādes procesu. Laiks mūsdienās ir ļoti svarīgs resurss, – viņa uzsver.*

Limbažu novadā plauktiņā vienmēr gatavi projekti

Ēku siltināšanu un energoefektivitātes uzlabošanu Limbažu novadā īsteno kā ilgtermiņa ieguldījumu, kas samazina izdevumus un uzlabo ēku tehnisko stāvokli. Par pašvaldības pieredzi stāsta Limbažu novada pašvaldības Attīstības un projektu nodaļas vadītājs Ģirts Ieleja, uzsverot, ka energoefektivitāte atmaksājas gan pašvaldības budžetam, gan iedzīvotājiem. Tāpēc pašvaldība regulāri seko līdzi projektu konkursiem un laikus izstrādā augstas gatavības projektus, lai varētu tos pieteikt, kolīdz kļūst pieejams finansējums.

Lai darbs būtu mērķtiecīgs, novadā izveidota sistēma, kas ļauj izvērtēt pašvaldības ēkas pēc energoresursu patēriņa. Tā palīdz noteikt, kuras ēkas pirmām kārtām siltināmas un gatavojamas dalībai projektu konkursos.

Starp pēdējos gados īstenotajiem lielākajiem projektiem Ģ. Ieleja min *stārķu galvaspilsētu* Staiceli, kur īstenots aptuveni miljonu eiro vērts energoefektivitātes projekts, izmantojot gan Eiropas fondu finansējumu, gan pašvaldības ieguldījumu. Viņš uzsver, ka ne visas izmaksas šādos projektos ir attiecināmas uz energoefektivitāti, – piemēram, logu nomaiņa bieži vien nozīmē arī iekšējās apdares atjaunošanu, kas jāsedz pašvaldībai no saviem līdzekļiem.

Nozīmīgs projekts īstenots pansionāta ēkā Umurgā. Veicot energoefektivitātes pasākumus, tur atklājies: viena no ēkas daļām ir tik sliktā tehniskā stāvoklī, ka to lietderīgāk nojaukt un uzbūvēt no jauna. – *Ar padomju laika mājām tas diemžēl nav retums – tikai būvdarbu laikā atklājas, kādā stāvoklī tās patiesībā ir, – atzīst Ģ. Ieleja. Līdzīga pieredze bijusi arī Viļķenes bērnudārzā, kur sākotnēji plānota vien energoefektivitātes uzlabošana, bet beigās nācies gandrīz pārbūvēt ēku.*

Limbažu novadā izceļas Ozolaines ciemats, kur siltinātas visas desmit daudzdzīvokļu mājas. Tomēr Ģ. Ieleja uzsver, ka tas

galvenokārt ir pašu iedzīvotāju nopelns. Pašvaldība savulaik sniegusi atbalstu būvprojektu izstrādei un tehniskajai apsekošanai, lai mājas varētu startēt finanšu institūcijas *Altum* programmās. Viņš teic, ka lauku teritorijās lielākais šķērslis joprojām ir finansējuma pieejamība, jo bankas nēlabprāt kredītē daudzdzīvokļu mājas ar zemu tirgus vērtību.

Pašlaik Limbažu novadā neviena pašvaldības ēka neesot siltināšanas procesā, taču četras gatavojot pieteikšanai tuvākajā laikā gaidāmajiem projektu konkursiem. – *Mērķis ir, lai mums vienmēr būtu plauktiņā gatavi projekti, – saka Ģ. Ieleja.*

Apjomīgs energoefektivitātes uzlabošanas projekts tikko pabeigts Limbažu slimnīcā. Medicīnas iestāde ir Limbažu novada pašvaldībai pilnībā piederoša kapitālsabiedrība, un ēku sakārtošana notiek jau vairāk nekā desmit gadus.

SIA *Limbažu slimnīca* valdes locekle **Liene ČESLE** informē, ka pirmais nozīmīgais energoefektivitātes projekts īstenots 2009.–2010. gadā, piesaistot ES fondu līdzekļus. Toreiz nosiltināja slimnīcas jauno korpusu, kas celts 20. gadsimta 70. gadu beigās. – *Tā ir tipiska tā laika ķieģeļu būve, kurā pa visām malām pūta vējš, – norāda L. Česle un piebilst, ka jau pēc pirmā projekta slimnīcā bija ievērojams siltumenerģijas patēriņa samazinājums. Lielākās problēmas ilgstoši bijušas ar poliklīnikas ēku, kas celta pirms 50 gadiem. – Bija ļoti grūti nodrošināt, lai ēkā visur būtu vienādi silts, – atzīst slimnīcas valdes locekle.*

Būtisks pavērsiens notika 2018. gadā, kad, piesaistot Eiropas līdzekļus, poliklīnikas ēkā pilnībā pārbūvēja apkures sistēmu – atjaunoja siltumtīklus, nomainīja radiatorus un ierīkoja ventilācijas sistēmu. Uzlabojumiem bija rezultāts, tomēr ēkas kopējais stāvoklis joprojām prasīja papildieguldījumus.

Izvērtējot citu novada kapitālsabiedrību pieredzi, slimnīca nolēma pieteikties *Altum* atbalstam energoefektivitātes uzlabošanai. Projektā slimnīca saņēma aizdevumu ar kapitāla atlaidi: pēc projekta pabeigšanas un atkārtota energoaudita 30% no izmaksām sedza *Altum*, savukārt 70% ieguldīja no slimnīcas līdzekļiem.

Būvdarbi pabeigti 2025. gada decembrī. Projektā ne tikai siltināja ēku un cokola stāvu, bet arī nomainīja logus, kas, salīdzinot ar 90. gadu konstrukcijām, būtiski uzlabo siltumnoturību. Precīzus ietaupījuma rādītājus slimnīcā vēl vērtē, tomēr jau pirmie dati liecina par ievērojamu siltumenerģijas patēriņa samazinājumu. Decembrī tas bijis par aptuveni 45% mazāks nekā iepriekšējā gadā.

Lielākā daļa slimnīcas ēku, ko izmanto ārstniecības pakalpojumu sniegšanai, ir sakārtotas. Nesiltināts palicis vecais korpus – vēsturiska ēka ar biežām sienām, kam siltināšana nav ļoti nepieciešama, kā arī ēka, kas iznomāta birojiem. – *Mums jāskatās reāli uz savām iespējām un finansējumu, ko nopelnām ar pamatdarbību, – lēš L. Česle un piebilst, ka arī šīs ēkas siltināšana būtu apsverama.*

Par projekta «No klimata pārmaiņu izpratnes līdz rīcībai Vidzemē un Kurzemē» saturu atbild projekta īstenotājs SIA «Izdevniecība Auseklis». Projekta Nr. EKII-9/14.